

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Διαμορφώνοντας τη διά βίου μάθηση: η αξιοποίηση των κοινών ευρωπαϊκών εργαλείων και αρχών

Για να εφαρμοστούν με επιτυχία, πρέπει να γίνει κατανοητό το πώς συνδέονται μεταξύ τους

Οι ραγδαίες αλλαγές απειλούν να υπερκεράσουν τις δεξιότητες του γηράσκοντος εργατικού δυναμικού της Ευρώπης, της οποίας η οικονομία και κοινωνία βασίζεται στη γνώση. Γι' αυτό το λόγο, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), άλλες ευρωπαϊκές χώρες ⁽¹⁾ και οι κοινωνικοί εταίροι εργάζονται από κοινού για τη θέσπιση ενός πλαισίου πολιτικής με στόχο τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

Στον εν λόγω τομέα, η ΕΕ ανέπτυξε ένα πεδίο εθελοντικής συνεργασίας και συντονισμού μεταξύ των κρατών μελών: την επονομαζόμενη διαδικασία της Κοπεγχάγης.

Χάρη στη διαδικασία της Κοπεγχάγης, τα κράτη μέλη, μαζί με τους κοινωνικούς εταίρους, θέσπισαν κοινά ευρωπαϊκά εργαλεία και αρχές (πλαίσιο 1), όπως:

- το Ευρωπαϊκό πλαίσιο επαγγελματικών προσόντων (EQF)
- το Ευρωπαϊκό σύστημα ακαδημαϊκών μονάδων για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ECVET)
- το Ευρωδιαβατήριο (Europass)
- το ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς για τη διασφάλιση της ποιότητας στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (EQAVET)
- αρχές και κατευθύνσεις για την επικύρωση της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης
- αρχές διά βίου επαγγελματικού προσανατολισμού και συμβουλευτικής

Τα εν λόγω εργαλεία και αρχές αποτελούν ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο, ο αντίκτυπος του οποίου εξαρτάται από τη συνεπή εφαρμογή τους και από τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούν. Η εφαρμογή τους θα ενισχύσει τη διαφάνεια των επαγγελματικών προσόντων, θα προαγάγει την κινητικότητα και θα ωφελήσει τους πολίτες παρέχοντας έναν συστηματικό τρόπο επικύρωσης και τεκμηρίωσης των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων τους.

Τα ευρωπαϊκά εργαλεία και αρχές αναπτύχθηκαν με διαφορετικούς ρυθμούς κατά την περίοδο 2004-09. Οι στόχοι, οι κατευθύνσεις και τα χρονοδιαγράμματα για το σύνολό τους συμφωνήθηκαν σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ενώ η ευθύνη για την εφαρμογή τους εναπόκειται στα κράτη μέλη.

Όλα τα εργαλεία και οι αρχές βασίζονται σε μαθησιακά αποτελέσματα που καθιστούν ευκολότερα κατανοητό τι γνωρίζει, κατανοεί και μπορεί να κάνει ο κάτοχος ενός πιστοποιητικού ή ενός διπλώματος. Επιπλέον, προβλέπουν την αναγνώριση μαθησιακών αποτελεσμάτων και προβάλλουν μη τυπικές και άτυπες μορφές μάθησης.

Η ανάπτυξη ευρωπαϊκών εργαλείων και αρχών έδωσε το έναυσμα για την έναρξη του διαλόγου μεταξύ πολλών ενδιαφερομένων: κυβερνήσεων, κοινωνικών εταίρων, θεσμικών οργάνων, εκπαιδευομένων και εκπαιδευτικών φορέων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Ως εκ τούτου, διαφαίνεται ο σχηματισμός μιας κοινής αντίληψης σχετικά με τα επαγγελματικά προσόντα και τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται. Ο διάλογος βελτίωσε επίσης τη σύνδεση των διαφορετικών τμημάτων των εθνικών συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, τον τρόπο με τον οποίο συνδέονται τα συστήματα άλλων χωρών καθώς και τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να ενισχυθεί η συσχέτιση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Το Europass, το ECVET και η επικύρωση βοηθούν τα άτομα που αναζητούν εργασία ή που επιθυμούν να συμμετάσχουν σε προγράμματα κατάρτισης. Από την εισαγωγή του Europass τον Φεβρουάριο του 2005, έχουν συμπληρωθεί 15,5 εκατομμύρια βιογραφικά σημειώματα Europass στο διαδίκτυο. Επίσης έχουν εκδοθεί εκατοντάδες χιλιάδες έγγραφα κινητικότητας Europass, συμπληρώματα πιστοποιητικού Europass και παραρτήματα διπλώματος Europass. Περισσότερα από 150 ευρωπαϊκά πιλοτικά σχέδια ελέγχουν σε πειραματικό στάδιο τη λειτουργία του ECVET για να διευκολύνουν την εφαρμογή των συστημάτων ακαδημαϊκών μονάδων στην ΕΕΚ σε όλα τα κράτη μέλη.

Τίθενται σε ισχύ ρυθμίσεις για την επικύρωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων σε όλα τα κράτη μέλη, οι οποίες λαμβάνουν υπόψη τους τις αρχές και κατευθύνσεις που έχουν συμφωνηθεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Οι χώρες αναπτύσσουν συστήματα διά βίου προσανατολισμού για ενήλικες, με στόχο την καλύτερη διαχείριση τόσο της μαθησιακής πορείας όσο και επαγγελματικής σταδιοδρομίας τους.

Το EQF και το EQAVET λειτουργούν σε συστημικό επίπεδο. Οι περισσότερες χώρες δεσμεύονται να συνδέσουν τα εθνικά συστήματα επαγγελματικών προσόντων με το EQF μέχρι το τέλος του 2012, για την ευκολότερη αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων σε ολόκληρη την Ευρώπη. Υποστηρίζοντας τη διασφάλιση της ποιότητας, το EQAVET παρέχει μια βάση αξιοπιστίας και εμπιστοσύνης στον τομέα των επαγγελματικών προσόντων εντός της χώρας, και της διεθνούς σύγκρισής τους μέσω του EQF. Όσο βελτιώνεται η ποιότητα της επαγγελματικής εκπαίδευσης, τόσο ελκυστικότερη γίνεται.

(¹) κράτη μέλη ΕΕ, ΕΟΧ και υποψήφιες χώρες

Πλαίσιο 1. Κοινά ευρωπαϊκά εργαλεία

Ευρωπαϊκό πλαίσιο επαγγελματικών προσόντων (EQF)

Το EQF αποτελεί κοινό πλαίσιο αναφοράς για τα επαγγελματικά προσόντα, το οποίο υποστηρίζει τη διά βίου μάθηση και την κινητικότητα. Περιλαμβάνει οκτώ επίπεδα και επιτρέπει τη σύγκριση των εθνικών επαγγελματικών προσόντων (γενική και τριτοβάθμια εκπαίδευση και επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση) τόσο μεταξύ τους, όσο και με τα προσόντα που ισχύουν σε άλλες χώρες. Η δημιουργία του EQF έδωσε το έναυσμα για την ανάπτυξη εθνικών πλαισίων επαγγελματικών προσόντων σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες που θεωρούν ότι αποτελούν τον καλύτερο τρόπο σύνδεσης των εθνικών επαγγελματικών προσόντων με το EQF.

Ευρωπαϊκό σύστημα ακαδημαϊκών μονάδων για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (ECVET)

Το ECVET προάγει τη γεωγραφική και την επαγγελματική κινητικότητα. Διευκολύνει την επικύρωση, αναγνώριση και συγκέντρωση επαγγελματικών δεξιοτήτων και γνώσεων που αποκτήθηκαν κατά την παραμονή σε άλλη χώρα ή σε διαφορετικές καταστάσεις, διασφαλίζοντας τη συμβολή αυτών των εμπειριών στην ενίσχυση των επαγγελματικών προσόντων.

Διά βίου προσανατολισμός και συμβουλευτική

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενέκρινε δύο ψηφίσματα σχετικά με τον προσανατολισμό, το 2004 και το 2008 αντίστοιχα. Βασικός στόχος του διά βίου προσανατολισμού είναι η προαγωγή της ισότητας στην πρόσβαση, στη συμμετοχή και στα αποτελέσματα της διά βίου μάθησης, καθώς και στη συμμετοχή στην αγορά εργασίας.

Europass

Το Europass προάγει την κινητικότητα συμβάλλοντας στην προβολή των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων που αποκτώνται μέσω της εκπαίδευσης, της κατάρτισης ή της επαγγελματικής εμπειρίας, τόσο σε τυπικά όσο και σε άτυπα περιβάλλοντα. Το Europass περιλαμβάνει πέντε έγγραφα: το βιογραφικό σημείωμα και το διαβατήριο γλωσσών, το έγγραφο κινητικότητας Europass, το συμπλήρωμα πιστοποιητικού Europass και το παράρτημα διπλώματος Europass, τα οποία καταγράφουν πρόσθετες πληροφορίες σχετικά με τη μάθηση σε μια διαφορετική ευρωπαϊκή χώρα και συνδέονται με ένα επαγγελματικό προσόν EEK και με ένα δίπλωμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Ευρωπαϊκό πλαίσιο αναφοράς για τη διασφάλιση της ποιότητας στην επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση (EQAVET)

Στόχος του EQAVET είναι να αυξηθεί η διαφάνεια, να συνδεθεί καλύτερα η επαγγελματική κατάρτιση με την αγορά εργασίας και να μπορούν να μεταφέρονται σε όλη την Ευρώπη τα προσόντα που παρέχει. Το EQAVET είναι συμβατό με τα βασικά πρότυπα ποιότητας. Περιλαμβάνει έναν κύκλο διασφάλισης και βελτίωσης της ποιότητας που βασίζεται σε κριτήρια ποιότητας και ενδεικτικούς περιγραφείς και απευθύνεται τόσο στα συστήματα EEK όσο και στους φορείς παροχής EEK.

Επικύρωση της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης

Το 2004 το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ενέκρινε ευρωπαϊκές αρχές σχετικά με την επικύρωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Το 2009 οι εν λόγω αρχές συμπληρώθηκαν από τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις για την επικύρωση της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επεξεργάζεται τώρα μια ευρωπαϊκή σύσταση σχετικά με την επικύρωση των μαθησιακών αποτελεσμάτων.

Αλληλεπίδραση εργαλείων και αρχών

Τα κοινά ευρωπαϊκά εργαλεία και οι αρχές καθιστούν ευκολότερη την κατανόηση των επαγγελματικών προσόντων και προάγουν τη διά βίου μάθηση, αυξάνοντας την ευελιξία των συστημάτων, συμβάλλοντας έτσι στην ενίσχυση της εργασιακής και γεωγραφικής κινητικότητας.

Το Πλαίσιο 2 παρουσιάζει την αλληλεπίδραση των εργαλείων και αρχών από την πλευρά του ατόμου. Αποτελούν το επίκεντρο της διαδικασίας μάθησης και δίνουν στα άτομα τη δυνατότητα να:

- παρουσιάζουν τις γνώσεις, τις δεξιότητες και τις ικανότητές τους με κατανοητό τρόπο, βελτιώνοντας την πρόσβαση στη μάθηση και στην εργασία τόσο στη χώρα τους όσο και στο εξωτερικό•

- να αποκτούν μια ευρύτερη εικόνα των μαθησιακών ευκαιριών•

- να σχεδιάζουν τη διά βίου μάθηση και σταδιοδρομία τους, που θα τους επιτρέψει να συνδυάσουν τη μάθηση στο πλαίσιο ενός εκπαιδευτικού συστήματος με τη μάθηση στον χώρο εργασίας.

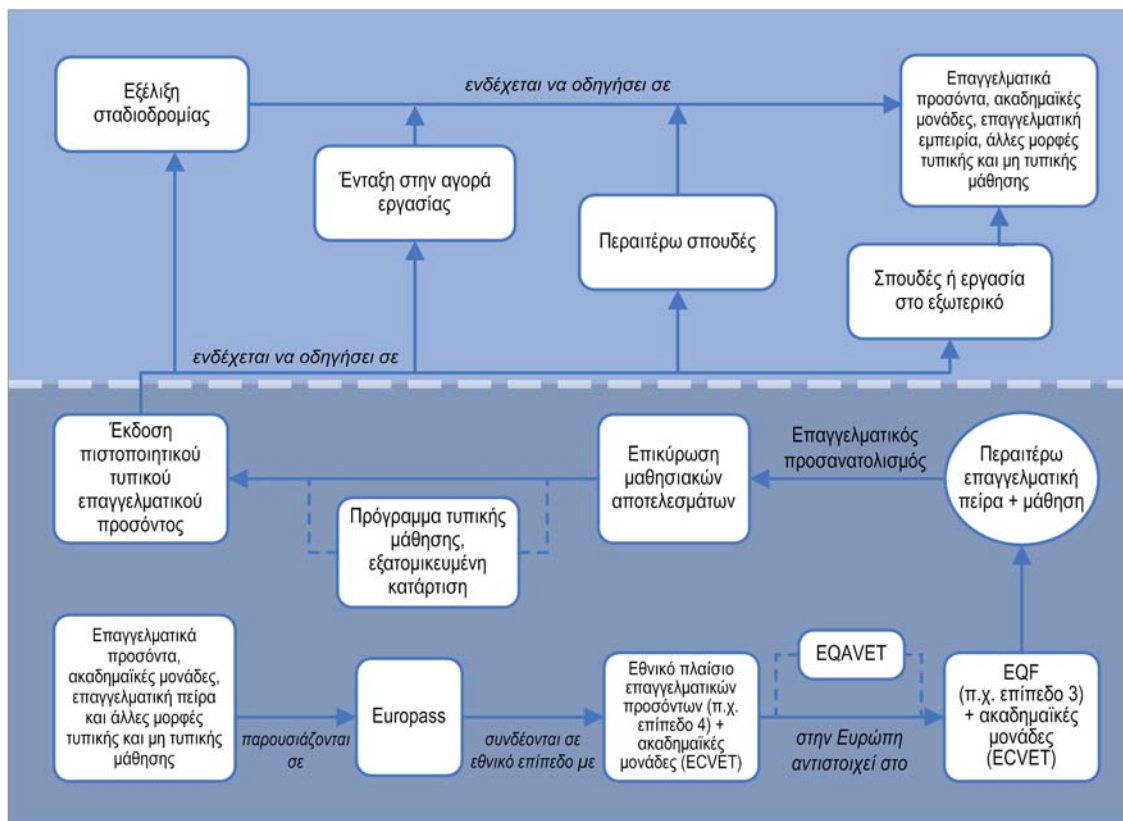
Τα εργαλεία και οι αρχές αίρουν τους φραγμούς στη μάθηση και βελτιώνουν τις επαγγελματικές προοπτικές και τις δυνατότητες σταδιοδρομίας.

Κάθε εργαλείο και κάθε αρχή διαθέτει έναν συγκεκριμένο σκοπό, όμως μόνο μέσω της αλληλεπίδρασής τους είναι εφικτή η επίτευξη της συνέργειας που θα οδηγήσει στην πλήρη εκπλήρωση των δυνατοτήτων τους και στην παραγωγή των προσδοκώμενων οφελών για τους πολίτες και για τα συστήματα EEK.

Οι πολίτες θα πρέπει να μπορούν να επωφεληθούν από αυτήν την αλληλεπίδραση για τη διαμόρφωση των μαθησιακών πορειών τους. Για παράδειγμα, η εμπειρία και η μάθηση που αποκτάται τόσο από την εργασία όσο και από το σύνολο των πτυχών της ζωής θα μπορούσε να αποτελεί δυννητική ευκαιρία απόκτησης τυπικών επαγγελματικών προσόντων. Με τη βοήθεια του διά βίου

επαγγελματικού προσανατολισμού, οι πολίτες μπορούν να λαμβάνουν εμπειριστατωμένες αποφάσεις σχετικά με την εκπαίδευση, την κατάρτιση και την εργασία. Μέσω των συστημάτων επικύρωσης που στηρίζονται σε ευρωπαϊκές αρχές οι πολίτες θα μπορούν να αναγνωρίζουν τις νέες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες που αποκτούν.

Πλαίσιο 2. Αλληλεπίδραση των κοινών ευρωπαϊκών εργαλείων και αρχών

Η επικύρωση μπορεί να μην οδηγήσει σε πλήρη ή ακόμη και σε μερική απόκτηση επαγγελματικού προσόντος· ωστόσο για πολλά άτομα που αναζητούν εργασία ή προαγωγή, επαρκεί για τον προσδιορισμό και την τεκμηρίωση των εμπειριών τους με συστηματικό τρόπο. Αυτό παρέχει στους πολίτες ένα ευρύ φάσμα επιλογών, όπως η συνέχιση των σπουδών τους σε ανώτερη ή ακόμη και σε κατώτερη βαθμίδα εκπαίδευσης ή η απόκτηση επαγγελματικών προσόντων σε έναν διαφορετικό κλάδο, ειδικευμένη εργασία ή επάγγελμα. Εξάλλου, η σαφής προβολή των επαγγελματικών προσόντων προς στο εξωτερικό ανοίγει το δρόμο για την πραγματοποίηση σπουδών ή την εργασία σε άλλη ευρωπαϊκή χώρα. Αυτό αποτελεί ένα μόνο παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο τα ευρωπαϊκά εργαλεία και οι αρχές αλληλεπιδρούν, καθιστώντας τα συστήματα πιο ευέλικτα και πιο προσβάσιμα.

Συνοχή, ενοποίηση και συντονισμός

Προκειμένου να διασφαλιστεί η αποτελεσματική αλληλεπίδραση των ευρωπαϊκών εργαλείων και αρχών, απαιτείται η συνεκτική ανάπτυξη και εφαρμογή τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτό μπορεί να απαιτεί την

ενοποίηση των υφιστάμενων εργαλείων, ενώ σε άλλες αφορά κυρίως τον προσδιορισμό και τη διασαφήνιση του ρόλου του καθενός σε σχέση με τα υπόλοιπα και τη χρήση κοινής ορολογίας για τη διευκόλυνση των διασταυρούμενων παραπομπών.

Για παράδειγμα, μία επιλογή θα μπορούσε να αποτελεί ο σχηματισμός ενιαίου συστήματος ακαδημαϊκών μονάδων που θα ενοποιεί το ECVET και το Ευρωπαϊκό σύστημα μεταφοράς διδακτικών μονάδων για την ανώτατη εκπαίδευση (ECTS). Ωστόσο, είναι σημαντικό να διευκρινιστούν τα όρια μεταξύ των εργαλείων, όπως είναι τα συστήματα μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων και τα συστήματα επικύρωσης. Και τα δύο συστήματα παρέχουν ευκαιρίες αναγνώρισης της μάθησης που αποκτήθηκε εκτός του τυπικού πλαισίου των επίσημων εθνικών συστημάτων, με διαφορετικό όμως σκοπό το καθένα.

Είναι σημαντική η ενημέρωση σχετικά με τη σύνδεση εργαλείων και αρχών. Γι'αυτό και λαμβάνονται μέτρα για καλύτερη τεκμηρίωση. Για παράδειγμα, από το 2012 τα εθνικά πιστοποιητικά και διπλώματα θα αναφέρονται το επίπεδο EQF στο οποίο αντιστοιχούν. Τα έγγραφα του Ευρωδιαβατηρίου θα περιλαμβάνουν αναφορές στα αντίστοιχα επίπεδα των εθνικών πλαισίων επαγγελματικών προσόντων, του EQF και του ECVET. Ο ρόλος των

εθνικών πλαισίων επαγγελματικών προσόντων ως σημείο αναφοράς για τα λοιπά εργαλεία είναι κρίσιμης σημασίας. Η ενοποίηση των συστημάτων επικύρωσης και μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων στα εθνικά συστήματα θα ενισχύσει σε μεγάλο βαθμό την αξία και την ελκυστικότητά τους.

Συνοπτικά, τα συστημικά εργαλεία, όπως το EQF και το EQAVET, λειτουργούν υποστηρικτικά προς τα συστήματα που χρησιμοποιούν οι πολίτες, όπως είναι το Eurorpass, το ECVET και τα συστήματα επικύρωσης. Όπως προαναφέρθηκε, η αρχή της επικύρωσης μαθησιακών αποτελεσμάτων αποτελεί αναπόσπαστο μέρος όλων των εργαλείων και διευκολύνει τη συνοχή και την αλληλεπίδρασή τους.

Οι προκλήσεις: αλλαγή αντίληψης

Οι συνθήκες είναι ευνοϊκές για την επιτυχή εφαρμογή των ευρωπαϊκών εργαλείων και αρχών, καθώς διαθέτουν ισχυρή πολιτική υποστήριξη και αποτελούν μέρος της στρατηγικής εκσυγχρονισμού της εκπαίδευσης και της κατάρτισης. Θεσμικές αλλαγές όπως είναι η ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων μεταδευτεροβάθμιας μη τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τα επαγγελματικά προσόντα ανώτερου επιπέδου και η ευρύτερη αξιοποίηση των μαθησιακών αποτελεσμάτων σε τίτλους σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης προάγουν τη σύνδεση της ΕΕΚ με την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ωστόσο, μένει ακόμη να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ του θεωρητικού πλαισίου των εν λόγω εργαλείων και της πρακτικής εφαρμογής τους εντός των εθνικών συστημάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και επικύρωσης επαγγελματικών προσόντων. Πολλές χώρες βασίζονται πλέον στα μαθησιακά αποτελέσματα για να προσδιορίζουν τους περιγραφείς που περιλαμβάνονται στις βαθμίδες των εθνικών πλαισίων επαγγελματικών προσόντων. Όμως η λογική των μαθησιακών αποτελεσμάτων πρέπει να εφαρμόζονται με συνοχή, και να ανταποκρίνονται σε πρότυπα, αναλυτικά προγράμματα σπουδών και μεθόδους αξιολόγησης, διδασκαλίας και μάθησης.

Επιπλέον, τα εργαλεία θα πρέπει να συνδέονται με την αγορά εργασίας. Στην Ευρωπαϊκή πρότυπη ορολογία για τα επαγγέλματα, τις δεξιότητες και τα επαγγελματικά προσόντα (ESCO), η ορολογία του πλαισίου επαγγελματικών προσόντων σχετίζεται με την ορολογία της αγοράς εργασίας (επαγγέλματα). Αυτό θα επιτρέψει την αμεσότερη σύνδεση των επαγγελματικών προσόντων (μαθησιακών αποτελεσμάτων) με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας.

Τα ζητήματα που αφορούν το επόμενο στάδιο για τα ευρωπαϊκά εργαλεία είναι κυρίως τεχνικής φύσης (για παράδειγμα, ένα ενιαίο σύστημα μεταφοράς ακαδημαϊκών μονάδων για την εκπαίδευση και την ΕΕΚ). Όμως έχουν εν μέρει και πολιτικό χαρακτήρα και αφορούν ζητήματα νοοτροπίας (για παράδειγμα, η ισότιμη κοινωνική αναγνώριση των γενικών και των επαγγελματικών προσόντων).

Οι χώρες συμμετέχουν στα ευρωπαϊκά εργαλεία οικειοθελώς: η εφαρμογή εργαλείων και αρχών στηρίζεται σε διαβουλεύσεις και σε συνεννόηση, και όχι σε ευρωπαϊκή νομοθετική ρύθμιση. Συνεπώς, η ανάπτυξη σχέσεων μεταξύ κρατών στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της αγοράς εργασίας (περιλαμβανομένων

των κοινωνικών εταίρων και των οικονομικών κλάδων) είναι απαραίτητη για να υπάρξει πρόοδος.

Η πλήρης αξιοποίηση των ευρωπαϊκών εργαλείων και αρχών απαιτεί ανοικτό πνεύμα, διάλογο, υπομονή και αποφασιστικότητα. Πρέπει επίσης να παρακολουθείται η πρόοδος, να γίνεται περαιτέρω έρευνα, και να αναληφθεί αξιολόγηση. Για όλα αυτά θα χρειαστούν πόροι, σε εποχή δημοσιονομικών περιορισμών στις δημόσιες επενδύσεις (Πλαίσιο 3).

Η πλήρης υλοποίηση και η αποτελεσματική αλληλεπίδραση των ευρωπαϊκών εργαλείων και αρχών θα συμβάλει ουσιαστικά στον εκσυγχρονισμό των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρώπη. Αναμένεται να οδηγήσει σε τεράστιες δυνατότητες για τους ευρωπαίους πολίτες, τόσο σε επίπεδο μάθησης όσο και σε επίπεδο επαγγελματικό.

Πλαίσιο 3. Παρακολούθηση των εξελίξεων

Το Cedefop παρακολουθεί συστηματικά την ανάπτυξη των εθνικών πλαισίων επαγγελματικών προσόντων και του ECVET στην Ευρώπη. Επιπλέον, εργάζεται για τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού καταλόγου επικύρωσης της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης και καταρτίζει τακτικά εκθέσεις για τη συνολική πρόοδο της διαδικασίας της Κοπεγχάγης, στην Ευρώπη και στα κράτη μέλη. Το Cedefop καταρτίζει επίσης συγκριτικές αναλύσεις για σχετικά θέματα, και υποστηρίζει το έργο των δικτύων για την ποιότητα και τον διά βίου προσανατολισμό.

Επικεφαλής των εργασιών για τα ευρωπαϊκά εργαλεία είναι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την υποστήριξη του Cedefop και των ομάδων εργασίας ευρωπαίων ειδικών.

Δημοσιεύσεις σχετικά με τα ευρωπαϊκά εργαλεία και τις αρχές διατίθενται στις ηλ. διευθύνσεις:

<http://www.cedefop.europa.eu/EN/understanding-qualifications/index.aspx> και

<http://www.cedefop.europa.eu/EN/developing-lifelong-learning/index.aspx>

Ενημερωτικό σημείωμα – 9065 EL
 Αριθμός καταλόγου: TI-BB-11-008-EL-N
 ISBN 978-92-896-0789-6, doi:10.2801/79435
 Copyright © Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Κατάρτισης (Cedefop), 2011
 Με την επιφύλαξη όλων των δικαιωμάτων.

Τα ενημερωτικά σημειώματα εκδίδονται στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ελληνικά, ισπανικά, και ιταλικά. Για να τα λαμβάνετε σε τακτική βάση, στείλτε μας μήνυμα στην ακόλουθη διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου: briefingnotes@cedefop.europa.eu

Μπορείτε να βρείτε προηγούμενα ενημερωτικά σημειώματα και εκδόσεις του Cedefop στη διεύθυνση: <http://www.cedefop.europa.eu/EN/publications.aspx>

T.Θ. 22427, 551 02 Θεσσαλονίκη, ΕΛΛΑΔΑ/GREECE
 Ευρώπης 123, Θεσσαλονίκη, ΕΛΛΑΔΑ/GREECE
 Τηλ. 30 2310490111, Φαξ +30 2310490020
 E-mail: info@cedefop.europa.eu

visit our portal www.cedefop.europa.eu